

örömforrásról már nem is beszélve, hogy szöveggyűjtemény is található a könyvben, mely a „vámíródalom” gyöngyszemeit kínálja.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Pálfalvi Lajos,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
556 oldal, 4000 Ft)

KOVÁCS ISTVÁN:

Csoda a Visztulánál és a Balti-tengernél

A XX. századi lengyel történelem sorsfordulói

A magyart leszámítva talán nincs még egy olyan nemzet Európában, melyet annyiszor hitegettek és hagytak cserben, mint a lengvelt. S mégis: az évszázadok során a „lengyel kérdés” mielőbbi rendezésére” tett számos, már-már ciklikus jelleggel újra és újra felvetett javaslat az a fajta ígéret volt, amit egy idő után senki sem vett komolyan – kivéve magukat a lengyeleket. Azt gondolnánk, egy olyan ország, amelyet fennállása óta négy ízben is felszabdal-
tak, eltiintettek, „föld alá” száműztek, már nem hisz a csodákban. Lengyelország 20. századi történelme azonban épp az ellenkezőjét bizonyítja.

Mennyiben különbözik Lengyelország Közép-Európa más államaiétól? A sok szempontból kedvezőtlen geopolitikai helyzet, akárcsak a szabadságvágy szentimentális frázisa, két gyakran hangoztatott, ám nem feltétlenül releváns tényező. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy ez a nemzet egyetlen kínálkozó alkalmat sem szalasztott el, hogy hazáját abban a formában kapja vissza, ahogy szeretné, talán megértünk valamit abból a hihetetlen erőből és sorsszerűségből, ami a lengyelségnek kezdettől fogva a sajátja volt. A *Csoda a Visztulánál és a Balti-tengernél* ezeket az alkalmakat veszi sorra: a 20. századi lengyel történelem legfontosabb állomásait. A bálványból diktátorra alacsonyuló Piłsudski marsall hatalomátvételét, akinek pár év alatt bámulatos hatékonysággal kiegészített hadserege sikerrel védte meg az „új” hazát a betörő Vörös Hadsereg

regtől. A II. világháborút kezdő és lezáró paktumok, a Molotov–Ribbentrop-egyezmény és a jaltai konferencia igazságtalanságát, melyek különbsége mindössze annyi, hogy az előbbi nem titkolta szándékát, míg az utóbbi épp az igazságtalanságra hivatkozva tet-

te ugyanazt: országok sorsáról döntött azok beleegyezése nélkül. A varsói felkelések, a magyarságnak is lendületet adó '56-os események után állandósuló munkás-megmoz-

dulások, a nyolcvanas évek elején megalakuló Szolidaritás – e forduló-pontok akár egy csillag csúcsai: látszólag semmi közük egymáshoz, de ha a középpontra, az erőt és hitet sugárzó, független és csorbítatlan Lengyelországra vonatkoztatjuk őket, máris érthető struktúrát rajzolnak ki.

Kovács István, amellet, hogy alapvető mítoszokkal számol le (nemcsak a „kollaboráns lengyel nem létezik” eddig általános igazságát kérdőjelezi meg, de a Żegota fedőnévű zsidómentő hálózat működésének részletes bemutatásával tisztázza az antiszemitizmus vádjával oly sokat illetett lengyeleket is), számos adalékkal szolgál az oktatás, a kulturális élet, az egyház és a hadsereg hetven évéről, míg a „versailles-i fattyúból” demokratikus berendezkedésű köztársaság nem válik.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni azt a folyamatosságot, amely a 20. század politikai eseményeitől a jelenbe tart, s a szerző nem is mulasztja el felhívni a figyelmet a német-orosz közeledést ma is gyanakvással figyelő Lengyelország indítékaira, illetve arra a tényre, hogy Putyin elnök jelenleg sem hajlandó belátni a Katyńban történt tömegmészárlás népiértés-jellegét. Az ehhez hasonló átvezetések nélkül lehetetlen tisztán megérteni, mit mondanak nekünk a múlt század lengyel hangjai, melyek a maguk idejében sokszor csak sut-ogásnak tündtek.

S hogy a „Lengyel – magyar: két barát!” nem valamiféle egyre halványuló, csak a szükség idején előkapott s lobogtatott transzparens, hanem nagyon is élő és érvényes igazság, arra a szerző több ízben is rámutat. Azt is mondhatnánk: ahogy Lengyelország annak idején befogadta Vazul fiait, úgy Magyarország mintegy kilencszáz évvel később befogadta a lengyelség jelentős hányadát, s ezzel többet tett, mintha a leghatékonyabb katonai segítséggel támogatta volna – amit egyébként egyik fél sem mulasztott el az évszázadok során. E két, hatalmi szempontból kicsi ország máig tartó, páratlan összetartását magának Kovács Istvánnak a személye is hitelesíti, akit 2003-ban első magyar-ként és első diplomataként Krakkó díszpolgárává avattak.

SISKA HENRIETT

(Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
650 oldal, 3800 Ft)

M. KISS SÁNDOR:

***Utak 56-hoz,
utak 56 után***
*Válogatott cikkek, esszék,
tanulmányok (1981–2005)*

A Kádár-korszak egyik történész-
„közmondása” szerint „Róma buká-